

מוסדי דעת ונתיבי תורה מהיכל רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

• ישיבת פוניבז' •

פרשת בהר - בחוקותי תשפ"ו

• בס"ד • שנה ד' • גליון קמ"ה •

"אהבה רבה"

וכבר הבאנו (מוצ"ק אחרי קדושים) את דברי הנצי"ב, על הפסוק "את משפטי תעשו ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם אני ד' אלוקיכם" (י"ח, ד'), שמבאר בארוכה ש"תעשו" היינו לחדש חידושי תורה, ולחדש חידושים הוא בגדר 'עשיה', וייתכן שזהו ג"כ הבקשה ב"לעשות" - לזכות לחדש חידושי תורה, ומי שאומר ומבקש את זה באמת, בכנות, תפילתו מתקבלת, וידוע שהנצי"ב אמר שבימים שהוא לא בוכה ב"אהבה רבה" אין לו חידושי תורה. אבל היום אנחנו לא מרגישים שהדברים תלויים אחד בשני, לא מרגישים מספיק את ערכה של התפילה, לא מרגישים שהתפילה היא עיקר גדול ומי שמתפלל הקב"ה נותן לו, ההרגשה שלנו היא שהתפילה היא תוספת, לא דבר מוכרח בשביל הלימוד.

הבקשה על הגאולה אף היא בקשה על תורה

וכבר הזכרנו את דברי המסילת ישירים שהעולם הזה דומה לחושך שמטעה את האדם לראות דברים לא נכונים, אנחנו לא רואים נכון, רבותינו ידעו שהתפילה היא עיקר גדול, הכל צריך לבקש.

גם על הגאולה מבקשים באהבה רבה, והרי כתוב ברמב"ם (פ"ב מהל' מלכים ה"ד) "לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שישאאו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנוין בתורה וחכמתה ולא יהיה להם נוגש ומבטל", וכשמבקשים שנוכל ללמוד תורה, מבקשים גם על הגאולה, כדי שנוכל ללמוד יותר טוב.

וכדי לסבר את האוזן. רבנו מרן הרב זללה"ה, אמר שהרי יעקב אבינו ביקש מיוסף שיקברו אותו בארץ ישראל, במערת המכפלה, ורש"י (בראשית מ"ז, כ"ט) כותב שאחד הטעמים לבקשתו היא "שאין מתי חוצה לארץ חיים אלא בצער גלגול מחילות", בתחיית המתים, כל המתים שנקברו בחוץ לארץ יתגלגלו לארץ ישראל במחילות, ורק שם הם יקומו לתחייה. וביאר בזה מרן הרב זללה"ה, שהרי כל מטרת ביאת המשיח ותחיית המתים היא ללימוד התורה, וכמו שמבאר ברמב"ם, ויעקב אבינו לא רצה לקום לתחייה רק אחר כל הגלגול מחילות, מיד בתחיית המתים יתחילו ללמוד, והוא יפסיד את הזמן המועט הזה של לימוד תורה, הוא רוצה להספיק ללמוד עוד.

הצעה באהבה רבה

בכל ימות השנה כל אחד מתפלל היכן שמתפלל, אבל באהבה רבה צריך לצעוק, אנחנו מוכרחים ורוצים ללמוד תורה ומבקשים מהקב"ה רחמים שיתן לנו את זה. ביום רגיל, בכל בית כנסת קשה לצעוק את זה, לא יבינו מה הוא צועק, אבל בישיבה אפשר לצעוק.

אנחנו צריכים לדעת לייקר מה אנחנו עושים ורוצים, לא נשאר לנו הרבה זמן עד היום הנכסף מתן תורה, נשקיע בימים אלו בתפילת 'אהבה רבה' את כל כוחנו, נחזור על זה, לחשוב מה הכוונות בזה, יש הרבה מה להעמיק ולהתבונן בתפילה הזאת.

מבקשים מהקב"ה "והאר עינינו בתורתך", שהקב"ה יאיר את עינינו בתורה, גם בדברים העמוקים יותר בתורה, גם את זה אנחנו רוצים, אנו שואפים להשיג הכל, לראות טוב.

והתפילה הזאת לכשעצמה היא ניסיון, בחור לומד טוב, מרגיש שהוא מצליח בלימוד, ולא מרגיש שההצלחה שלו תלויה בתפילה, ההרגשה היא שהוא מצליח בכוחות עצמו, כשיש לאדם חולי רח"ל הוא מתפלל, הוא יודע שרק הקב"ה יכול לעזור לו, אבל כשיש איזה משהו שהוא חושב שהוא יכול לעשות לבד, על פי רוב התפילה חלשה יותר, האדם מרגיש שהוא מסתדר לבד.

כך הדבר גם בתורה, אסור לחשוב שאפשר להסתדר לבד, הכל מגיע רק עם סיעתא דשמיא, ואמרין בנדה (ע) "מה יעשה אדם ויחכם אמר להן ירבה בישיבה וימעט בסחורה אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו", והתפילה הכי נוראה שנוגעת לתורה זה אהבה רבה.

(בס"ד, מוצ"ש בהר - בחוקותי תשפ"ה)

מהו ה'רצון' שמבקשים בשבועות?

שבועות - יום מתן תורה, עם ישראל קיבלו את התורה במדבר, וכל שנה מחדש אנו מקבלים שוב את התורה, וכל אחד מקבל את התורה לפי כמה שהכין את עצמו לכך, כך זה היה במתן תורה, וכך זה כל שנה מחדש, לפי הכלים שהאדם מכין, כך הוא מקבל, וכפי שכתב הנפש החיים (ש"ה, פ"ד) "שיראת ד' היא האוצר לחכמת התורה הקדושה שעל ידה תתקיים אצל האדם, ואם לא הכין לו האדם תחלה אוצר היראה, הרי רב תבואות התורה כמונח על פני השדה למרמס רגל השור והחמור ח"ו שאינה מתקיימת אצלו כלל".

בשביל לקבל את התורה צריך הכנה, וההכנה היא הרצון, וזה לכשעצמו צריך הרבה עבודה, לרצות, צריך סיבה לרצות, הרי כבר עכשיו כולם ב"ה לומדים, כולם רוצים ללמוד, רוצים שזה יהיה השאיפה היחידה, המטרה שלנו היא שנתקדם ונקבל משבועות רצון נוסף, שבשנה הקרובה נרצה ללמוד יותר טוב, ואם מדברים על הרצון לכשעצמו העבודה גדולה יותר, שהרי אם אנחנו רוצים כבר עכשיו ללמוד תורה, אז מה שייך לרצות יותר, ואם רוצים יותר, אז העבודה על זה צריכה להיות כבר עכשיו.

באהבה רבה מבקשים על הרצון

"אהבה רבה" שמתפללים בישיבה בשבועות זה אהבה רבה בעוצמה גדולה הרבה יותר מכל יום אחר, כולם בוכים ומתפללים בכל עוז, זה הרגע שבו מבקשים לקבל את התורה, ומבקשים מהקב"ה שיתן לנו את התורה הקדושה.

באהבה רבה מבקשים מהקב"ה, "ותן בלבנו להבין ולהשכיל, לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה", מבקשים ללמוד ולדעת את כל התורה. רוב הבקשות הם על דברים השייכים ללב, להבין ולהשכיל, זה דברים ששייכים יותר ללב, אבל החלק של ה'לעשות', לכאורה לא שייך ללב, ומהי התפילה שהקב"ה יתן בלבנו לעשות.

והביאור בזה הוא שמבקשים מהקב"ה שיתן לנו רצון לעשות, זו הבקשה שאנחנו מתפללים לקב"ה כל יום באהבה רבה, מבקשים ממנו שיתן בלבנו רצון לעשות. מבקשים בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים, ושהקב"ה יתן גם לנו, והיות והרצון הוא חלק מתנאי קבלת התורה, מבקשים מהקב"ה שירחם עלינו ויתן גם לנו רצון לרצות ולעשות.

גם בשבועות עצמו הבקשה היא על הרצון, בשבועות יש מצב שכולם רוצים, אבל וודאי שבשביל רצון אמיתי צריך הכנה, שבע שבועות, מכינים את עצמנו לרצות.

באהבה רבה מונח הכל

אולם, יש דברים המפריעים לרצון, כבר הזכרנו שבמ"ח קנייני תורה, חלק מהקניינים זה להסיר מאיתנו את ההפרעות לתורה, כל המידות הכתובות שם שייכים לחלק שמפריע ללמוד, ומי שרוצה לקנות את התורה עליו לסלק מעליו את ההפרעות.

יש מ"ט ימי ספירה, כל יום צריך להתכונן במשהו, ועיקר ההכנה צריכה להיות בתפילת אהבה רבה, אנשי כנה"ג לא תיקנו את התפילה הזאת על שבועות, תפילת אהבה רבה נאמרת בכל יום. ובתפילה הזאת מונח הכל, מזכירים את זכות האבות, 'אבותינו שבטחו בך', ומבקשים גם בזכות עצמו, 'כי בשם קדשך הגדול והנורא בטחנו', בתוך התפילה אנחנו מתקדמים, תוך כדי התפילה גם אנחנו בוטחים בקב"ה.

מבקשים מהקב"ה שיתן לנו בינה להבין ולהשכיל, להעמיק, לשמוע, לקבל את הדברים, להיות מתמידים, לדבר בלימוד, לחזור ולשנן, לעשות מצוות עשה, ולקיים מצוות ל"ת, לחדש חידושי תורה, הכל כתוב כאן, רוצים לקיים "את כל דברי תלמוד תורתך באהבה", רוצים לאהוב את התורה.

נגדר קדושת פירות שביעית

"שש שנים תזרע שדך... ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ" (כ"ה).

(ד-ג)

במשנה שביעית פ"ח מ"א, "כלל גדול אמרו בשביעית. כל המיוחד למאכל אדם, אין עושין ממנו מלוגמא לאדם, ואין צריך לומר לבהמה. וכל שאינו מיוחד למאכל אדם, עושין ממנו מלוגמא לאדם, אבל לא לבהמה". ובמ"ב, "שביעית, נתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה, לאכול דבר שדרכו לאכול, ולסוך דבר שדרכו לסוך".

הנה ברמב"ם לא מנה במנין העשין מצות אכילת פירות שביעית, והרמב"ן (שכתב העשין מצוה ג') סובר שאכילת פירות שביעית היא מצות עשה "שאמרה תורה בפירות שביעית והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ודרשו לאכלה ולא לסחורה, וזה דבר תורה הוא כמו שאמרו באחרון של ע"ז וכו' וכן במקומות רבים מן התלמוד בא כלשון הזה וכו'". [ובדעת הרמב"ן יש שנקטו דהוא רק איסור עשה, אמנם במגילת אסתר מבואר דהוא מצות עשה ממש].

והנה פירות שביעית קדושים. ויל"ע דבשלמא להרמב"ן דיש בהם מצות אכילה, לכך הם קדושים בקדושת שביעית כיון שמצוותם להיאכל, אולם להרמב"ם דאין כלל מצות אכילה בהם, לאיזה צורך יש בהם קדושה, ומהו גדר קדושה זו.

וסיכה שהותרה בפירות שביעית, בירושלמי (כאן) נתבאר "אין סכין שמן של שביעית במרחץ אבל סך הוא מבחוץ ונכנס וכו' מפני בזיון קדשים", ונפסק כן גם ברמב"ם (פ"ה משמיטה ויובל ה'), ומהא דשייך בזה "בזיון קדשים" מבואר לכאור' דיש מצוה באכילתו, דאל"ה מה שייך בזה בזיון. והנה שביעית ניתנה גם למאכל בהמה, והאם גם בזה שייך בזיון, ושיהיה חיוב להאכיל את הבהמה רק בדרך כבוד.

והנה איסור סחורה נלמד מהקרא ד"לאכלה" ולא לסחורה, ולכאור' אם שורש האיסור הוא מחמת חיוב האכילה שיש בפירות, מדוע סחורה סותרת המצוה, והרי המצוה לא מפקיעה הקדושה מהפרי ולא נסתלקה או נבטלה מצות האכילה.

ויין לא ניתן לסיכה ואסור לסוך בו, וכשהחליף יין בשמן, אף שהשמן הותר בסיכה ודרך לסוך בו, אך כיון שהוא חילופו של היין נאסר בסיכה (יעו' ירושלמי ריש פ"ז, הובא בר"ש), ולכאור' גם בזה יש לשאול וכי היין ירד והופקע מקדושתו באם יסוכו בשמן, ומהו שורש האיסור בכה"ג.

ונראה דבדין שביתת הארץ שאסור לעבוד את הארץ, נאמר גם הדין "לאכלה", לכלל מאכל ישנם כמה שימושים, שימושי אכילה ושימושי סחורה, וחידשה התורה דגם המאכל - ולא רק הארץ - צריך להיות מושבת, וכשעושה סחורה במאכל (ולא אוכל אותו) הרי הוא סותר את השבתתו, וגדר המצוה עשה הוא שכשם שהארץ שובתת גם פירות הארץ שובתים, ושביתתם שהם עומדים רק לאכילה. וכשאוכל את הפירות הרי הוא משבית את הפרי מכל שימוש אחר, והן אמנם שכשלא אוכל את הפרי לא ביטל את השביתתו, דאי האכילה אינה סתירה לשביתתו, אך כשאוכל ודאי שבזה מתקיימת השביתתו כמצוותה.

והמקדש בפירות שביעית מקודשת, וכ' רש"י (קידושין נב.) "ולא אמרינן לאו ממונו דיוכה בהן גינהו", (ועי' תוס' ע"ז כב. ד"ה והתנן שמקודשת בדיעבד ולכתחילה לא יקדש בפירות שביעית), ומבואר עכ"פ מד' רש"י דבפירות שביעית יש בעלות ממון, וה"ה דאסור לפרוע חובו בפירות שביעית, אך אם פרע החוב פשיטא דחל פירעון. וגדר הדבר הוא כמשנ"ת, דדיני השביתתו הם שהפרי יהיה מושבת מכל שימוש בו וגם משימוש ממוני, וא"א להשתמש בו בתורת ממון.

והנה צביעה בפירות שביעית הותרה, וכ' רש"י (ב"ק קא: ד"ה יש להן) "ואסור לצבוע בהן דהיינו סחורה", ומבואר דהצד לאסור הוא משום איסור סחורה, ולכאור' מה איסור סחורה יש בצביעה, ויעו' בפני יהושע (שם) שכ' בביאור ד' רש"י "לכך מפרש"י שאסור לצבוע בהן והיינו מפני דאין מתבער בזמן הביעור. והא דמסיק רש"י דהיינו סחורה, נראה דרש"י לטעמיה שפירש כמה פעמים דטעמא דסחורה היינו נמי מפני שצריך לבער בזמן הביעור". אולם באמת גם באיסורי הנאה שאסורים בצביעה (כגון ערלה), יש לדון אי האיסור הוא הצביעה או ההנאה שמהצביעה, דהנה התוס' (בב"ק שם) כ' דהאיסור הוא ההנאה, אמנם התור"י (שם) פ' דיש בזה ב' איסורים, עצם הצביעה וגם ההנאה, וניחזי אנן מהו האיסור שיש בצביעה.

ולמשנ"ת י"ל דאיסור הנאה שנאמר בתורה, הוא הן בעצם השימוש והן בהסבת החפץ לממון - שזו ג"כ הנאה, דעד השתא פרי והשתא ממון, ונמצא שכשצובע באיסור הנאה, הופך את הפרי לשווי ממוני, וזו גופא ההנאה שאסרה תורה, ואלו ד' התור"י גבי ערלה, וכך יש לפרש גם גבי צביעה בפירות שביעית, דע"י הצביעה הפרי נהיה 'רכוש', וזהו דין השביתתו האמור בתורה שגם הפירות ישבתו וההחזקה בהם תיעשה רק בתורת אוכל "לאכלה", וממילא לא תיעשה בהם סחורה ושינוי מהותם מפירות אוכל לרכוש ממון. וא"ש את דכ' רש"י דיסור האיסור בצביעה הוא האיסור סחורה, דשורש שניהם חד הוא - הפיכת פרי לרכוש ממוני.

והנה אסור להאכיל מאכל אדם לבהמה, אבל מאכל בהמה מותר לאדם, ויל"ע לשיטת הרמב"ן דמתקיימת מצות עשה באכילת פירות שביעית, אי גם באכילת בהמה מאכל הראוי לה מתקיימת המצוה. ונראה דלמשנ"ת חלוק מאכל אדם

ממאכל בהמה, בדאמת החפצא של מצות אכילת פירו"ש הוא אכילת האדם, ואילו אכילת בהמה זהו רק היתר, [ותכן דגם צביעה היא רק היתר, ולא נתקיימה בזה המצוה של האכילה].

והירושלמי (ריש פרק ז') נסתפק "צביעין לאדם מהו שיהא עליהן קדושת שביעית", ופשיטא הירושלמי דאם נימא שאין בזה קדושת שביעית, א"כ למה ריבתה התורה צביעה, ודחי הירושלמי דהיתר הצביעה נאמר על מאכל בהמה, ובאמת במאכל אדם אסורה צביעה. ונמצא דבמין הצובעים [היינו פרי שכל מהותו עומדת רק לצביעה] לא חלה קדושת שביעית, והיתר הצביעה הוא רק במאכל בהמה, ובמאכל אדם אין היתר צביעה. והק' החזו"א (שביעית פ"י אות כ"א) שהרי במשנה (פ"ח מ"ב) נתבאר להדיא שמותר לצבוע גם במאכל אדם, ודלא כהירושלמי דהיתר הצביעה הוא רק במאכל בהמה. והכי משמע גם בגמ' בב"ק (קב.) ובסוכה (פ.) דהיתר הצביעה נאמר במאכל אדם.

והשקלא וטריא בירושלמי אינו מובן, דאי נימא שיש קדושת שביעית גם בצבע, א"כ ה"ה שחלים בו כל דיני קדושת שביעית, דכיון שהוא עומד לצביעה וזהו שימוש המותר בשביעית, וא"כ בצביעה גם מתקיימת מצות השביעית, וא"כ מה מקשה הירושלמי שלא תהא קדו"ש בצביעה, הא זהו קיום דין השביעית. אמנם אי נימא דבמאכל אדם נאמר רק היתר צביעה, אך לא מתקיים בזה מצות האכילה וקיום דיני הקדושה דשביעית, בזה שפיר מקשה הירושלמי. וע"ז משני הירושלמי דדין הצביעה הוא במאכל בהמה, ובוה מתקיימת מצות השביעית, ואי"ז סתירה לדין לאכלה.

ולחלכה פסק הרמב"ם (פ"ה ה"ט) "לצביעה כיצד דברים שדרכן לצבוע בהן אף ע"פ שהן מאכלי אדם צובעין בהן לאדם אבל אין צובעין לבהמה מפירות שביעית אפילו מאכלי בהמה שאין קדושת שביעית חלה על צבעי בהמה", ולכאור' אין לזה מובן, מ"ט אסור לצבוע בהמה במאכל בהמה - כפי שמותר לצבוע לאדם במאכל אדם. ולדברינו מבואר היטב החילוק בזה בין צביעת אדם לצביעת בהמה, דבצביעת אדם הרי נתקיים בו שימוש "לאכלה" בעצם הצביעה, דהצביעה היא שימוש לאדם, אמנם צביעת בהמה זהו ודאי שימוש ממוני של רכוש, שע"י פירות שביעית מייפה ומקטש את רכושו וזה לא הותר בכלל "לאכלה".

והנה שביעית תופסת דמיה, וכשמחלל פרי הקדוש בשביעית גם התמורה שחילל בה קדושה, וכשחילל את הדבר שחילל בו יוצא לחולין והתמורה שלו קדושה. ולכאור' מהו גדר החילול בזה. ומבואר דכיון שהאיסור סחורה האמור בשביעית הוא שלא להפוך את הפרי לרכוש ממוני, נמצא דהפרי לא ניתן לכל דבר ואין לו גדר ממון ככל ממון, וכעין 'ממון גבוה' האמור בהקדש ובמעשר שני, וזהו סוג אחר של ממון, וא"כ על ממון שכזה שייך חילול.

ונתבאר עוד במשנתנו דשייך לייחד מאכל אדם למאכל אדם או למאכל בהמה, והר"ש כ' דמן ה'חישב עליו' הוא "בשעה שליקטן" והיינו כשזוכה בפרי, ולכאור' גם בזה יש להקשות במה תלוי הייחוד לזכיה, ומדוע שעת הזכיה היא הקובעת לייחוד המאכל. ונראה דכיון שאמרה תורה שפירות שביעית אין להם דין ממון ככל ממון, והשימוש בהם לא ניתן לכל דבר, אמנם הדין ממון שנאמר בפירות שביעית דאין מפקיע מהפירות את דיני האכילה ושאר ההיתרים שנכללו ב"לאכלה", ונמצא דדין הקדושה שבפרי הוא סייג בדיני ממון שבו, וא"כ דינים אלו נקבעים בשעת הזכיה.

והרמב"ם (פ"ה משמיטה ויובל ה"ב) פסק "מותר למכור אוכלי אדם ואוכלי בהמה וליקח בהם אוכלי אדם אבל אין מוכרין אוכלי בהמה ליקח בהם אוכלי בהמה אחרת וכו'", ולכאור' מאי נפק"מ בין בהמה לבהמה, והדרך אמונה הביא מהחזו"א דכוונת הרמב"ם לאסור מאכל חמור להאכיל לסוס או איפכא, ועדיין צ"ב שורש האיסור, דהרי סו"ס המאכל יאכל ע"י בהמה ומה לי בהמה זו או בהמה אחרת. אמנם לדברינו דגדר האיסור הוא הפיכת הפרי לרכוש, החלפה כזו מבהמה לבהמה, שפיר חשיבא סחורה, שהרי האכלת חמור במאכל סוס היא עשיית הפרי לרכוש ממון.

ועוד פסק הרמב"ם (שם פ"ה ה"ה) "הלכה הבהמה מאליה לתחת התאנה ואכלה אין מחייבין אותו להחזירה שנאמר ולבהמתך ולחיה אשר בארץ תהיה כל תבואתה לאכול", והביא הדרך אמונה מהחזו"א, דכ"ז נאמר רק בפירות מחבורים אמנם בפירות שכבר נתלשו, חייב למנועה. ולדברינו א"ש דכיון שפירות תלושים הם מאכל אדם, א"כ מוטלת עליו חובת השבתה גם על הפרי עצמו, ובכך שהבהמה אוכלת מהפירות הפרי אינו שובת והופך מפרי לממון, ולכך חייב למנועה.

ונמצא, דתרי גדרים נאמרו במצות פירות שביעית. האחד, מצות ההשבתה שסודה השבתת הפרי, שיישאר 'פרי' ולא 'רכוש' וזהו עיקר קיום מצות פירות שביעית, ובוה נאמרו כל גדרי המצוה, ואסור לנהוג בו בזיון (כגון לסוך במרחץ וכמשנ"ת). והשני, ההיתרים שנאמרו ב"לאכלה" ובכללם שימוש למאכל בהמה, שימושי צביעה לאדם, ובוה לא מתקיימת המצוה בכל גדריה אלא רק נאמר היתר, ובוה ייתכן דגם לא נאמרו דיני הקדושה המיוחדים שבקיום המצוה (כגון לנהוג דרך בזיון וכו').

י"ל ע"י מכון 'צור התורה'

לתרומות והנצחות:

02-302-4186

לקבלת הגיליון מידי שבוע באמייל:

mzh0747@gmail.com

ניתן להאזין לשיחות ומאמרים

על מעלת ימי ספירת העומר

משונים קודמות בקו השיעורים

שיחות (4) < מועדים (6) < ספירת העומר (2)

הקדש לעילוי נשמת

הגאון רבי יעקב ב"ר שלמה כץ זצ"ל

נלב"ע כ"ד אייר תשפ"ג

נתרם ע"י ידידו בני המשפחה ה"ר

נתרם ע"י ידידיו עוז העומר תדיר לימינו

הרה"ג רבי צבי בורנשטיין שליט"א

לרגל שמחת הבר מצווה

לכנו הבחור נפתלי חיים ג"ו

שתוקיים א"ה ביום א' כ"ג אייר באולם קהלת יעקב ויטנר ונ"י

קו השיעורים והשיחות שנמסרו מפי רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי שמואל מרקוביץ שליט"א 0733-71-84-08